

بخش ۷

تلفظ آوازی صامت‌ها و مصوت‌ها

پس از یادگیری روش صحیح ادای صامت‌ها و مصوت‌ها لازم است که ادای آوازی آنها را هم بیاموزیم. به این صورت که تمام صامت‌ها و مصوت‌ها را روی درجات مختلف گام بخوانیم تا حنجره و سیستم صوتی خود را آماده کنیم که در تلفیق حروف و کلمات با نوت‌ها دچار اشکال نشویم. از آنجا که گام انتخابی در انجام این تمرینات اهمیت خاصی ندارد، گام ماهور را انتخاب می‌کنیم که بیان آن از بقیه ساده‌تر است. ابتدا بم‌ترین صدای خود را پیدا کنید و آن را نوت شماره ۱ فرض کنید و از آنجا گام ماهور را شروع کرده و تا درجه ۱۱ روی درجات گام بالا بروید. این ۱۱ نوت، مجموعاً ۱/۵ اکتاو هستند که غالب افراد اگر صدای خود را به طور صحیح به کار گیرند قادر به اجرای آن هستند. در تمرینات زیر می‌خواهیم کلیه مصوت‌ها و صامت‌ها را بر روی این ۱۱ درجه، اجرا نماییم.

این تمرینات در حکم پایه و اساس آواز هستند و باید با دقت و توجه کافی به آنها پرداخته شود.

مصوت‌ها:

از آنجا که مصوت «آ» متداول‌ترین مصوت برای آواز است. تمرین را از این مصوت آغاز می‌کنیم. کارهای مقدماتی که باید انجام شوند، عبارتند از: گرفتن وضعیت بدنی صحیح، شل کردن عضلات، انجام تنفس صحیح و پیدا کردن صدای صحیح که همه در بخش‌های گذشته طرح گردیده است.

- مصوت «آ» را به طور صحیح و خوش طنین روی بم‌ترین صدای خود ادا کنید، به طوری که صدا و تنفس شما یکی شود. هنگام تلفظ آن هیچ گونه انقباض و تنشی در عضلات گلو، حنجره و گردن ایجاد نشود. با کشیدن مصوت «آ» از زیبایی، استحکام و استواری آن اطمینان حاصل کنید. به طوری که لرزش نداشته باشد و دچار شدت و ضعف نشده و با کاهش تنفس نیز مواجه نگردد.

- برای بالا رفتن از درجات گام و وضعیت دهان و لبها هیچ تغییری نمی‌کند و همان حالت را دارد که برای بم‌ترین صدا یعنی صدای معمولی دارد.

- گام ماهر را با مصوت «آ» بخوانید و درجات آن را با انگشت بشمارید تا به شماره ۱۱ برسید و از آنجا دوباره به شماره ۱ برگردید. ^[۱۱] درجات گام را به آهستگی طی کنید تا بر روی هر درجه از گام از درستی صدایی که ایجاد می‌کنید مطمئن شوید. با بالا رفتن روی درجات گام، احتمال پیدا شدن تنش و انقباض و بد صدایی بیشتر می‌شود و بنابراین به مراقبت بیشتری نیاز دارد.

- اگر تا شماره ۱۱ را نمی‌توانید به راحتی اجرا کنید، علامت آن است که صدای شما صحیح نیست و باید تمرینات کشف صدای صحیح را مجدداً انجام دهید.

پس از تمرین روی مصوت «آ» به سایر مصوتها پردازید: «ای، او، آ، اُ، اُ».

- ابتدا روی بم‌ترین صدای خود، مصوت مورد نظر را اجرا و از درستی آن اطمینان حاصل کنید. (بدون فشار ادا شود، خوش طنین باشد، از اعماق ششها و از دیافراگم سرچشمه بگیرد و از تشدید سینه‌ای کافی برخوردار باشد)

- وقتی از درستی مصوت اطمینان حاصل گردید، بر روی درجات گام ماهر تا درجه ۱۱ اجرا نمایید. ^[۱۱] پس از انجام تمرینات فوق، یک بار دیگر همه تمرینات را با استفاده از شمعک تکرار کنید. به دلیل استفاده از شمعک، فاصله آرواره‌ها ثابت و بنابراین میزان باز بودن دهان قابل کنترل نیست و برای شکل دادن به مصوتها باید تغییر شکل دهان را به صورت دیگری انجام دهید. این تغییر شکل در ناحیه داخلی و قسمت عقب دهان در محل اتصال دو فک، باید انجام شود و ساختمان دهان و لبها به گونه‌ای تنظیم شود که وجود شمعک به هیچ وجه احساس نشود و مصوتها به طور صحیح ادا شوند. استفاده از شمعک موجب می‌شود برای ادای مصوتها از ناحیه جلوی دهان و لبها استفاده نکنید و این کار به عمقی تر شدن صدای شما کمک می‌کند.

صامت‌ها:

- تمام تمریناتی که برای تلفظ غیر آوازی صامت‌ها در بخش ۶ انجام دادید، اینک بر روی درجات گام ماهر، انجام دهید.

- مثلاً "برای صامت «ب»، ابتدا «با» را روی درجات گام می‌خوانیم و سپس «بو، بی، بب، بب، بُ» ^[۱۱]. چون به دنبال «ب» یکی از مصوت‌های ششگانه آمده است، باید علاوه بر اجرای صحیح صامت، مصوت دنبال آن را نیز درست ادا نمود.

- این تمرین را برای تمام صامت‌ها انجام دهید.

- در این تمرین نیز استفاده از شمعک شما را قادر می‌سازد که صامت‌ها را با حداقل حرکت لب و دهان ادا کرده و انرژی کمتری مصرف کنید.

- از بین تمام صامتها صامت «ه» در آواز ایرانی نقش مهم‌تری ایفا می‌کند، زیرا تمام حالتها و تحریرهای آواز با این صامت ایجاد می‌شود. بنابراین لازم است قدری اختصاصی‌تر بر روی این صامت کار کنید و نه تنها درجات گام را با آن طی کنید بلکه سرعت اجرای آن را نیز افزایش دهید. ^[5] این تمرین را با شمعک انجام دهید تا صدای صامت «ه» به صورت لب و دهانی گفته نشود. با انجام تمرینات این بخش قادر هستیم کلیه صامتها و مصوتها را که ابزارهای آواز هستند تا ۱/۵ اکتاو بخوانیم و این برای فراگیری ردیف آوازی لازم است. اما در بسیاری موارد ۱/۵ اکتاو کفایت نمی‌کند و از این رو باید قادر باشیم این محدوده را گسترش دهیم و ما این کار را به جلد دوم کتاب واگذار می‌کنیم. به عنوان آمادگی برای بخش آینده و اجرای ردیف، می‌توان تمرینات بخش ۵ را با استفاده از صامتها و مصوتها انجام داد. این کار زمینه خوبی برای تلفیق صامتها و مصوتها با نوتهاست.